

N.: Mi jellemezte Kína iparát 1949 előtt és ezután?

T.: 1949 előtt Kína ipara fejletlen volt. Inkább csak kézműipara volt. Selyemszövés, művészi faragott tárgyak készítése. Nagyon szép, értékes porcelán tárgyakat készítettek.

N.: Mit értünk az alati, hogy Kína régebben félgyarmati ország volt?

T.: Kína politikailag független ország volt, de gazdaságilag a tőkés országoktól függött.

N.: Milyen fontos gazdasági változások történtek Kínában 1949 után?

T.: A nép vette tulajdonába a földet. — Államosították a bányákat, üzemeket. — Felkutatták az értékes ásványi kincseket.

N.: Melyik gazdasági ágak fejlődtek még nagymértékben?

T.: Bányászat, kohászat és a gépgyártás.

N.: Elsősorban milyen gépeket gyártottak?

T.: Mezőgazdasági gépeket. — Szerszámgepeket. — Közlekedési eszközöket.

N.: Nyissátok ki a könyvet! Házi feladat: A 24. oldalon találjátok: a Kínai Népköztársaság lakossága és gazdasági fejlődése.

A 23. oldalon a lap alján. . .

A füzetben a 4. feladathoz beírjuk a feleletet: mit tettek a mezőgazdaság fejlesztéséért?

Az új fogalom megerősítése vázlatos (előzetes) meghatározással.

Az óra anyagának jól rendezett összefoglalása a rögzítést sikeresen segíti. — A megértés ellenőrzése.

Feladat kijelölés.

Műhely

Betűismertetési és alsótagozatos szövegfeldolgozási eljárások a szlovák nyelvi órákon

Az olvasmány helyes feldolgozása a szókincsbővítés, a nyelvi invenció egyik legfontosabb eszköze. Szlovák nyelvoktatásunkban ezt a munkát két szakaszra oszthatjuk: alsótagozatos és felsőtagozatos szövegfeldolgozásra.

Ismeretes, hogy a szlovák nyelvet tantárgyként tanuló gyermekek a hangok, a szavak írásképével, vagyis írott szöveggel csak a 3. osztályban találkoznak először. Az alsótagozatos olvasástanítás tehát szintén két részre osztható: *betűismertetésre* és tulajdonképpeni *olvasmányfeldolgozásra*. Az alsótagozatos olvasástanítás célja: az olvasás technikájának a kimunkálása, a helyes, a tudatos és a 4. osztálytól a kifejező olvasás elsajátítása.¹ Éppen ezért a szövegek itt nagyrészt eszközjellegűek, csak kevés új szót tartalmazhatnak, mert az egyes mondatok értelmének nemismerése megnehezítené az olvasási készség elsajátítását.

A szlovák betűismertetést és az alsótagozatos olvasmánytárgyalást megfelelően előkészítette az 1—2. osztályos beszélgetés, az ún. *auditív időszak*,² amikor a tanulók hallása beidegződött a beszélt nyelv felfogására, megértésére; beszédszervei pedig a gondolatoknak szlovák nyelven való kifejezésére. A tárgyaknak, a jelenségeknek, ill. ezek szlovák elnevezéseinek viszonylag széles körével ismerkedtek meg az említett hallás utáni nyelvtanulás alatt. Az előforduló új szavakat azonban a szövegfeldolgozás esetén is meg kell ismertetnünk a szemantizációs eljárások valamelyikével.³

A következőkben egy 3. osztályos betűismertetési és egy 4. osztályos olvasmánytárgyalási óra részletes vázlatát, ill. szerkezetét mutatjuk be.

A tanítás anyaga: Az ou írása és a Veselá rozprávka c. mese olvasása.

A tankönyv (Slovenská čítanka a gramatika pre III. tr. všeobecných škôl, 26. old.) külön egységben tárgyalja az *ou* magánhangzócsoportot, mely a nőnemű főnevek egyes számú eszközhatározós esetében (az ún. instrumentálban) fordul elő. Helyes kiejtésének és írásának megtanítása rendkívül fontos azért is, mert egyes szlovák nyelvjárásainkban gyakran *-u/-ú/-*nak vagy *-ó-nak* ejtik.

(Az olvasmány szövege megtalálható az említett tankönyv 26. oldalán. A betűismertetés kapcsán szükséges beszélgetést segíti a tankönyv alábbi grafikus megoldása:)

Kto s kým pracuje

(Az apa és az anya, valamint a tanuló és a tanulóleány közösen végzi a munkát.)

Kto čím píše

(A kép a krétával író tanítót, és a ceruzával író tanulót ábrázolja.)

Az óra módszeres menete:

I. Számonkérő rész

A következő beszélgetés szlovákul folyt:

- O ktorej hláske (o ktorom písmene) sme sa učili na minulej hodine?
- Učili sme sa o hláske ô.
- Aká hláska je ô?
- Ô je dvojhláska.
- Povedzte slová, v ktorých sa nachádza -ô-!
- *kôň, stôl, kôš, nôž, ôsmy*... (Ezeket a szavakat felírták a táblára.)

Ezután magyarul kérdezi a nevelő:

- Hol találjuk az -ô- kettőshangzót ezekben a szavakban?
- Legtöbbször a szó belsejében, ritkán a szó elején.
- És hol nem fordul elő az -ô- hang?
- A szó végén.

Ismét szlovákul kérdez:

- Ako čítame dvojhlásku -ô-?
- Dvojhlásku -ô- čítame ako *uo*.
- Ako píšeme dvojhlásku -ô-?
- Píšeme ju s *vokálnom*.

Az *ô* hang a szlovák hangzórendszer egyik specifikuma, a magyarban teljesen ismeretlen, helyes kiejtésének — különösen a magyar környezetben élő szlovák gyermekeknél — fokozott figyelmet kell szentelnünk. Eppen ezért tartjuk helyesnek a számonkérés fenti módját, amikor a nevelő a múlt órán tanult hangot többször kiejteti, olvastatja, szavakban is gyakoroltatja, majd leírta. Így mind a három oldaláról (kiejtés, hallás és írás) felelevenítette az új hangot (betűt). Helyes volt az is, hogy ismételten utaltak a betű helyesírására, mert az eltér a kiejtéstől (hangkép: *uo*, íráskép: *ô*).

II. Az új anyag feldolgozása

1. Az óra célját így jelölte meg a tanár:

A mai órán új hanggal, mégpedig az „*ou*” hangcsoporttal ismerkedünk meg. Ez az *ô* kettőshangzó fordítottja. Ilyen hangkapcsolatot hallunk a következő szavak végén: *s mamičkou, s tetou, s Aničkou, za horou*... Jól figyeljétek meg a kiejtését: *s mamič- -k- -ou*; ejtsük ki mindnyájan: *-ou, -ou, -ou!*

2. Az anyag feldolgozása

— *Otvorte knihu!* (A tanulók kinyitották a könyvet és szlovákul beszélgettek a nyelvkönyv képeiről:*)

- *Koho vidíte na prvom obrázku?*
- *Na prvom obrázku vidíme otca, matku, chlapca a dievča.*
- *Chlapec je žiak. Dievča je žiačka.* (A tanár felhívja a tanulók figyelmét a kép felett levő kérdésre:)
- *Kto s kým pracuje?* (A tábla bal oldalára felírja: *s kým?*)
- *Otec pracuje s matkou. Žiak pracuje so žiačkou.*

A tanár a „s kým?” kérdés alá írja: (az *-ou* végződést pirossal jelöli)

matka — s matkou
žiačka — so žiačkou

— Čo vidíte na druhom obrázku?

— Na druhom obrázku vidíme učiteľa, žiaka, kriedu a ceruzku.

A tanár további kérdései:

— Čím píše žiak? Čím píše učiteľ? (A tábla jobb felére írja a *čím?* kérdőszócskát.)

A tanulók válaszai:

— Žiak píše ceruzkou. Učiteľ píše kriedou.

A *čím* kérdőszó alá a tanár ezt írja:

krieda — kriedou
ceruzka — ceruzkou

Az órának ebben a mozzanatában a kép felhasználásával igen előnyös helyzetet teremtett a nevelő: biztosította a *szlovák beszéd vezető szerepét* s kidomborította az új hangkapcsolatnak (az *-ou*-nak) a *kiejtését*, amelyet a nyelvjárásban eléggé eltorzítanak. Figyelemre méltó, hogy a tanár használta az iskolai táblát is (mint fontos szemléltető eszközt), melyre felírta a szótövet és utána a ragozott szót (matka — s matkou, krieda — kriedou). A tanulók megértették, hogy az *-ou* rag csakis az alapeseten (a nominatívuszon) kívül lehetséges, de ezen a fokon még felesleges lett volna a nyelvtani tudatosítást is elvégezni (azt ti., hogy ez a rag csak a nőnemű főnevek eszközhatározós esetében fordul elő). Az alsótagozatos nyelvtanítás ilyen eseteiben első helyen áll a helyes gyakorlás, az automatizálás, itt még nincs helye olyan nyelvtani jelenség tudatosításának,⁵ amely meghaladja életkori sajátosságait.

A feltett kérdésekre egyébként könnyedén válaszoltak, miután ezekkel a szavakkal a hallás utáni tanulós idején már megismerkedtek.

3. Absztrakció

Az elvonas mozzanatában ismét a magyar nyelvű beszélgetés jut vezető szerephez:

— Mikor kérdeztünk a *s kým?* kérdőszóval?

— Amikor személyekről volt szó.

— Mit tettünk ilyenkor a szó elé? Mit írtunk a szóvégi *-a* helyére? (matka — s matkou; žiačka — so žiačkou)

— A szó elé *s*, *so* szócskákat, a végére pedig *-ou*-t írtunk.

— Mondjátok szlovákul: az anyával, a tanulóéannal!

— *s matkou so žiačkou*

— Hogyan kérdeztünk tárgyak esetében?

— *Čím?* kérdőszóval.

— Mit találunk a válaszul adott szavak végén?

— Itt is *-ou* végződést találunk (krieda — kriedou, ceruzka — ceruzkou).

— A szó melyik részén találjuk mindig az *-ou* magánhangzócsoportot?

— Mindig a szó végén.

— Hogyan ejtettük ki az *-ou*-t?

— Igen rövid *-u*-val.

— Mely kérdésekre feleltünk *-ou* végződésű szavakkal?

— A *s kým?*, *čím?* kérdésekre.

— Mikor használtuk az *s*, *so* szócskákat?

— Amikor az apa az anyával, a tanuló a tanulóéannal együtt dolgozott. Ha nem egyedül, hanem valakivel együtt végezzük a munkát, a cselekvést, a főnevet *s*, *so* szócskával mondjuk és írjuk: *s matkou*, *so žiačkou*.

— Mikor mondjuk a főnevet ezek nélkül?

— Ha valamilyen tárggyal, eszközzel végzünk munkát, cselekvést, pl. írok, dolgozom stb., a főnevet *s*, *so* nélkül mondjuk és írjuk: *kriedou*, *ceruzkou*.

Az óra absztraháló részében két dolgot igyekezett tisztázni a nevelő:

1. az *-ou* ragos szavakat csak a *(s) kým?*, *(s) čím?* kérdésekre kapjuk válaszul. Megfelelő szinten és formában tudatosította, hogy személyek esetében a kérdőszó *(s) kým?* — tárgyak, dolgok esetén *(s) čím?* Ennyi elég, s ezzel a lényegre is tapintott;

2. az *s*, *so* viszonzások (prepozíciók) használatát; ezt a nyelvtanulás fokához mérten tisztázták, tudatosították, többet nem is lehet az alsó tagozat osztályaiban követelni; az *s*, *so* használatának mélyebb elemzése nem tartozik ide. Nem lehet kifogásolni azt sem, hogy e prepozíciók használatát csak személyekkel kapcsolatban említik, bár nem ez a kritérium.

4. Gyakorlás

— Vyslovte na konci slova *-ou!* (teta, žena, Eva, Anka)

— *s tetou*, *so ženou*, *s Evou*, *s Ankou*; a tanár ezeket a szavakat a táblára írta.

— Odpovedajte vo vetách! S kým idete?

- Idem s tetou. Idem so ženou. Idem s Evou. Idem s Ankou.
- Vyslovte na konci slova *-ou*: ceruzka, guma, krieda!
- ceruzkou, gumou, kriedou; a tanár a tábla megfelelő helyére írta fel.
- Odpovedajte vo vetách: Čím píšete? Čím čistíte?
- Píšem kriedou (ceruzkou). Čistím gumou.
- Zatvorite knihu! Odpíšte z tabule do zošita! A tanulók a tábla képét a füzetükbe másolják.

Igen változatos módon gyakorolták össze az *-ou* hangkapcsolatról tanultakat. Először különálló szavakat láttak el *-ou* raggal, majd ezeket mondatokban is felhasználták (teta — s tetou — Idem s tetou); ez a rövid gyakorlás a tábla képének a füzetbe írásával végződött, ezzel is az új hangkapcsolat írását gyakorolták.

III. A tanult betűcsoport begyakorlása szövegolvasással

Mivel az alsó tagozaton a vidám, játékos nyelvoktatás dominál,⁶ a nevelő a fenti betűcsoport begyakorlásához olyan szöveget szemelt ki, amely nyelvi nehézség elé nem állította a tanulókat, tartalmánál, cselekményénél fogva pedig nagymértékben aktivizálta őket; és élvezetessé, változatosá tette az órát. Szépen hangsúlyozva közepes beszédütemben adta elő a *Veselá rozprávka* (Vidám mese) c. történetet. A tartalom megértéséhez előbb megismertette a *za* (mögött), *pod* (alatt) szavakat; az *s*, *so* (-val, -vel) már előfordult a betűismertetés folyamán. Rendkívül ügyesen, jó rajzkészséggel a mese szövegét táblai rajzzal kísérte. Két perc alatt megjelent a táblán a mese szavait kísérő tanári rajz:

Bola raz hora (* nevelő hegyet rajzolt). Za horou jedľa (fenyőt rajzolt), pod jedľou chalúpka (kunyhót rajzolt), pod strechou v chalúpke pec (kemencét rajzolt), pod pecou lavica (padot rajzolt) stb. Ezzel a mese I. része táblai rajz alakjában elevenedett meg: megfelelően helyezte el a személyeket, a tárgyakat. Ezután elmondta és táblai rajzon szemléltette — általános jökedv és derültség közben — a mese II. részét:

Zrazu začal svrček tancovať. (Egyszerre a tücsök táncolni kezdett.) Tancoval s dedkom (a nagyapóval perdült táncra), dedko s babkou (a nagyapó a nagyanyóval), babka s lavicou (a nagyanyó a padkával)... A tancujú a budú tancovať, až kým svrček neprestane spievať. (És így táncolnak és fognak táncolni mindaddig, amíg a tücsök meg nem szűnik énekelni.)

A tanulók nagyfokú aktivitással vettek részt a munkában. A tanár felhívására magyarul mondták el a mese tartalmát. Ezután megismertette a szövegben előforduló ismeretlen szavakat. Voltaképpen csak a táblai rajzra kellett mutatnia (Čo je to? Čo je za horou?) és az új szavakat kimondatni: (To je hora hegy, erdő). (To je jedľa (fenyő) ... chalúpka (kunyhócska), strecha (tető), svrček tücsök) stb.

A tanár a szóismertetést ugyan szemléltetéssel (táblai rajzzal) végezte el, de az új szavakat beírták a szótárukba is, s így ellenőrizték a szó magyar jelentését.

Az új szavaknak és a mese tartalmának megértése után ismét szlovákul folyt a beszélgetés:

— Rozprávka je na tabuli. Už poznáte všetky slová, hovorme teraz po slovensky!

— Kde bola jedľa? Čo bolo pod jedľou? Čo bolo pod strechou? Kde bola lavica? Kto sedel na lavici? ...

— Kto začal zrazu tancovať? S kým tancoval svrček? S kým tancoval dedko? S kým tancovala babka? ...

A tanulók a feltett kérdések alapján igen ügyesen, csaknem hibátlanul mondták el a mesét.

— Otvorte knihu! Prečítam vám túto rozprávku.

A tanár nyitott könyvek mellett bemutatta az olvasmányt. Ez így helyes is, mert eddig főleg az audió dominált, s most már szükséges a vizuális elem hangsúlyozása. A bemutatás után a tanulók olvasták a szöveget, ügyelve az *-ou* helyes kiejtésére.

Az órának ebben a mozzanatában a tanár és a tanulók csak szlovákul beszélgettek, s így biztosították az óra szlovák nyelvűségét.

IV. Házi feladat

Napište odpovede na otázky! (Írjátok le a feleleteket a következő kérdésekre.)

1. S kým pracuje otec?
2. S kým pracuje žiak?
3. Čím píše učiteľ?
4. Čím píše žiak?

A tábla képe: világos, áttekinthető, mintaszerű — tökéletes tanári rajzzal.

A fenti órával kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy a szöveg feldolgozása az óra gyakorló részében történt, mégpedig az ismertetett *-ou* hangcsoport megszilárdítása, begyakorlása gyanánt. Természetesen el tudnánk képzelni ezt az órát úgy is, hogy a mese feldolgozásával kezdenék a betűismertetést. Ez is azt bizonyítja, hogy az egyes óratípusokat nem szabad merev, abszolút változhatatlan szerkezetnek tekinteni, a nevelőnek joga, hogy a változatosság és a jobb eredmény elérése érdekében sorrendi változtatásokat eszközöljön.

A szövegfeldolgozás módjával kapcsolatban még a következő megjegyzéseket tesszük:

A mese olvasását a tanár igen alaposan előkészítette. Írási, helyesírási szempontból egyrészt az *-ou* végződés ismertetésével, valamint a *za* és a *pod* viszonyszók magyar jelentésének közlésével; az *s*, *so* prepozíciók jelentését előzőleg már szintén megismerték.

Az olvasmány feldolgozásának lexikai előkészítése auditív és vizuális módon történt, mégpedig egyidőben: a tanár hibátlan kiejtéssel mondta a mese szövegét, ugyanakkor rajzolta is a mesében szereplő tárgyakat, személyeket. Ez a szimultán audio-vizuális előkészítés megkönnyítette és meggyorsította a tartalom megértését. Ha a tanár a mesét csak elmondta volna (rajzos szemléltetés nélkül), ugyanezt az eredményt érte volna el, de lényegesen hosszabb idő alatt. A szemléltetés útján megismert új szavak jelentését magyar ekvivalenciákkal ellenőrizték (beírták szótárfüzetükbe): hora — hegy (erdő), chalúpka — kunyhóska, strecha — tető, svrček — tücsök stb.

Ilyen alapos, sokoldalú előkészítés után került sor az olvasmány bemutatására és olvasására. Az előkészítő eljárás eredményeképpen nem volt szükség az egyes mondatok részletekbe menő elemzésére és lefordítására. (Nem végeztek ún. *analitikus olvasást*.) A tanulók a feltett kérdésekre pontosan és biztosan válaszoltak, majd jól és folyékonyan olvastak.

A látottakból és az elmondottakból levonhatjuk azt a következtetést, hogy az auditív vagy audio-vizuális előkészítés gyorsabb, érdekesebb és változatosabb teszi a feldolgozás módszerét. Szinte felbecsülhetetlen értékű a tanulók lelkesedése, öröme, érdeklődése és aktivitása, amellyel a közös munkába ilyen esetekben bekapcsolódnak. E módszeres eljárás alkalmazhatósága függ a tanítási anyagtól, a szöveg nehézségi fokától, a szemléltetési lehetőségtől stb. Jól feldolgozhatók segítségével az alsó tagozat könnyebb népköltési szövegei, a mesék, mondókák, versikék, játékok, valamint a helyesen megszerkesztett műszövegek is. Am számolni kell azzal is, hogy a tankönyvben előfordulnak olyan olvasmányok is, amelyeknél nem alkalmazható pontosan a fenti eljárás. Az ilyenek tárgyalása során esetleg hamarabb érünk célra a hagyományos eljárással, a mondatról mondatra történő aprólékos feldolgozással, esetleg fordítással mint a szemantizáció kiegészítő eljárásával.⁸

Az előkészítés és a feldolgozás feladata az is, hogy szolgálja a *beszélgetést*, amelyet lehetőleg minden szöveggel kapcsolatban szervezzünk.

A fenti órával kapcsolatban még érdemes megjegyezni, hogy azt városi iskolában tartották, ahol a tanulók szlovák szókincse viszonylag szegényebb, így az elért eredmény annál értékesebb.

(Zsilinszky Ádámné órája alapján. Békéscsabai III. sz. állami általános iskola. 1963.)

A Békéscsabához tartozó Nagyrét tanyai általános iskola 4. osztályában látott olvasmányelemzési órán mind az előkészítést, mind a részletes feldolgozást tekintve másfajta eljárást láttunk. A 4. osztályban az olvasmánytárgyalás mintegy átmenetet alkot a betűismertetéssel kapcsolatos olvasás és a felsőtagozatos olvasmányfeldolgozás között.

Az óra szerkezetét a következőkben mutatjuk be:

Az óra anyaga: Ako sa zvieratá hádali (Slovenská čítanka a gramatika pre IV. tr. v šebecných škol, 32. old.) c. olvasmány feldolgozása.

1. *Az előkészítés* itt abból állott, hogy felelevenítették a múlt órán tárgyalt *O repe* c. mesét, amelynek szintén voltak állatszereplői (pócska, macska, nyúl). Az új anyagban („Hogyan vitatkoztak az állatok”) ismét szerepel a macska, továbbá a kakas, a kutya és a kecske. A még ismeretlen állatneveket képszemléltetéssel ismertette meg a tanár.

2. *Az olvasmány feldolgozása*

a) A tanár bemutatta az olvasmányt. A bemutatás közepes ütemben történt (valamivel gyorsabban, mint a 3. osztályban), helyes szlovák kiejtéssel. A megfelelő intonáció, hangléptetés lényegesen megkönnyítette az első hallásra való megértést.

b) A bemutató olvasás után a tanár megkérdezte, mit értettek meg az olvasmányból; röviden, igen vázlatosan mondták el (magyarul), hogy az állatok arról vitatkoztak, mi

ízik nekik a legjobban. Ez a módszer hagyományos eljárás, az esetek többségében ilyen rövid tájékoztató beszélgetés követi a bemutató olvasást. Problematikus itt csak az lehet, hogy ez magyarul vagy szlovákul történjen-e. Lehetségesnek tartjuk, hogy a tanulók első benyomásaikat a hallottakkal kapcsolatban szlovákul, eredeti anyanyelvükön mondják el. Feltétlenül indokolt ez olyan osztályokban, iskolákban, ahol a tanulók gazdagabb szlovák szókinccsel rendelkeznek, elsősorban a falusi, tanyai iskolákban. Így a nagyréti iskola 4. osztályába is több olyan tanuló jár, aki képes a hallott mese tartalmának szlovák nyelven való reprodukálására.

c) Ezután a mesét mondatról mondatra olvasták; közben ismeretlen szavak is előfordultak. Ilyenek: *háďali sa* — vitakoztak, veszekedtek, *spoločne bývali* — közösen, együtt laktak; *nemohli sa dohodnúť* — nem tudtak megegyezni, megállapodni; *namáhavý* — fáradtságos; *pochrumkávajúť* — ropogtatni stb. Ezeket részben körülírással, részben fordítással ismertette meg a tanár.

d) A mondatok kizárólagos fordítására itt sem került sor, ehelyett minden mondatot kérdés-felelet formájában dolgoztak fel. Ez ugyanis sokkal ésszerűbb és hasznosabb eljárás, mint a mondatok következetes és igen sokszor felesleges fordítgatása. A fontosabb kérdések, amelyekkel az olvasmány tartalmát részekre, kisebb egységekre bontották, ezek voltak:

— Kde bývali: mačka, kohút, pes a koza?

— Prečo sa žiňli kažďý večer?

— V čom sa nemohli dohodnúť?

— Čo hovorela mačka?

— Čo hovorel kohút?

— Čo tvrdil pes?

— Čo hovorela koza? stb.

e) A fenti kérdésekre adott válaszokat további kérdések alapján még részletesebben elemezték, hogy a tartalomba teljesen behatoljanak. Így pl. a macska „kijelentésével” kapcsolatban még a következő 4 kérdést tették fel:

— Čo je najlepšíe pre mačku? — Čo je (eszik) mačka veľmi rada? — Čo chytá mačka? — Aká práca je chytat myňi?

Hasonlóképpen bontották elemeire a kakas, a kutya, a kecske életkörülményeire vonatkozó részeket is.

f) Az olvasmány tartalmának alapos ismeretében igyekeztek levonni a tanulságot, értékesíteni a szövegben rejlő nevelési lehetőségeket. Megállapították, hogy mindenkinek igazán volt a maga szempontjából. Az eredménytelen, dűlőre nem jutó vitában, amely rendszerint veszekedésre fajul, az emberek nem ismerik el egymás igazát. A nézeteknek — egymás igazának elismerése folytán — közeledniök kell egymáshoz.

3. Begyakorló rész

a) A szöveget újra olvasták és gyakorolták a helyes és a folyékony olvasást és megkísérelték — a tartalom teljes ismeretében — a szöveg kifejező olvasását is. Változatossá tette az olvasmány gyakorlását a *szereplők szerint történt olvasat*. Ha az olvasmány dramatizálásra alkalmas — az állatmesék igen sokszor dialogikus szerkezetűek —, ezt mindenkor használjuk ki: a dialogizálás élénkíti és változatosabbá teszi a munkát, leköti a tanulók figyelmét.

b) Rögzítették, begyakorolták az új szavakat. Ezekkel kérdéseket és feleleteket alkottak. Új környezetben, új kontextusban, tehát önállóan is felhasználták őket, pl. *starý otec, otec a deti bývali spoločne v jednom dome; chlapci sa háďali: kto je z nich silnejší* stb.

4. Házi feladat

Házi feladatul a tanár a szöveg alatt következő kérdések megválaszolását adta: Kde bývali: mačka, kohút, pes a koza? stb.

A szövegelemzésnek ez az analitikus formája igen gyakori a felső tagozat osztályaiban is. Előnye, hogy aprólékosan, részletekbe menően tárgyalja az új anyagot, a tanulók biztos lexikai ismeretekre tesznek szert, nagy gonddal végzik az új szavak jelentésének a feltárását.

Ha jut rá idő, minden olvasmánnyal kapcsolatban szervezzünk *beszélgetési gyakorlatot*. Ez lehet többé-kevésbé független is a szöveg feldolgozásakor folytatott beszélgetéstől, nem kell már szigorúan ragaszkodni az olvasmány tartalmához. Helyes, ha aktualizálnak, vagyis a mi esetünkben a tanulók szlovákul beszélnek saját kutyájukról, macskájukról stb. E beszélgetés legfontosabb feladata a már ismert szókinccs aktivizálása, felhasználása konkrét

témával kapcsolatban. Ha az újonnan elsajátított szavakat a tanulók nagyobb nehézség nélkül fel tudják használni, meglévő szókincsükbe be tudják illeszteni, az olvasmányfeldolgozás helyes és eredményes volt, elérte célját.

(Erdélyi Gáspár órája alapján. Békéscsaba-Nagyréti tanyai általános iskola. 1963.)

JEGYZETEK

- 1 *Krammer Jenő—Szoboszlay Miklós*, A modern nyelv és irodalom tanításának módszertana. Bpest, 1964. 147. és 204. l.
- Ludovít Šmelik*, Metodika vyučovania slovenského jazyka. Bratislava, 1962. 73. l.
- 2 *Hlavács József*, Az auditív lexikatanítás és gyakorlati megoldása az ált. iskolában. INYT 1963/3. 72. l.
- Kosaras István*, A nyelvoktatás szóbeli kezdő szakaszáról. INYT 1963/6. 166. l.
- Kovács Imre*, A szóbeli kezdő szakasszal végzett kísérleteim gyakorlati tapasztalatai. INYT 1964/3.
- Héjjas Endre*, Az orosz nyelvoktatás bevezető beszélgető tanfolyamának óráin használt eljárások. Módszertani Közlemények, Szeged. IV./3. 180. l.
- Dr. Banó István*, Szóbeliség — írásbeliség az idegennyelv-oktatásban. INYT 1965/3. 65. l.
- 3 *Dr. Balogh István*, Az orosz nyelv oktatásának elméleti és gyakorlati alapjai. Bpest, 1958. 147. l.
- Kosaras István*, Az idegen nyelvű szemantizációról. INYT 1965/3. 73. l.
- 4 A képről való beszélgetés jó példáit látjuk Héjjas Endre idézett cikkében (185—190).
- 5 *Dr. Babos Ernő*, Metodikánk alapelveiről. INYT 1964/4. 100. l.
- 6 *Krammer—Szoboszlay* i. m. 205. l.
- 7 „A szintetikus olvasás lényege, hogy a tanulók előkészítés — a szöveg elemzése és lefordítása — nélkül, közvetlenül értsek meg az idegen szövegeket.” (*Dr. Banó István* meghatározása. Idézi Rosta Sándor A szintetikus olvasásról c. cikkében INYT 1964/2. 41. l.) „Analitikusnak azt az olvasást nevezzük, amikor a szöveg minden oldalú analízise ... elemzése, megvizsgálása és lefordítása útján jutunk el a teljes megértésig, a szöveg tartalmának pontos megismeréséig.” (*Dr. Balogh István* i. m. 197. l.)
- 8 Lásd a 7. sz. jegyzetben feltüntetett forrásmunkákat!
- 9 *Damó Elemérné*, Szabad beszélgetések az orosz órákon az általános iskolában. INYT 1963/1. 3. l. („Majdnem általánosnak mondható, hogy pedagógusaink még *nem képesek elszakadni a tankönyvi szövegektől* és a beszélgetések — sokszor szóról szóra — ezek fordulóit ismételtetik.” Stb.)

Dr. Drabos Agoston
főiskolai docens

A mezőgazdasági haszonállatok tanításának tartalmi kérdései

Észrevételek az 5. osztályos ÉLŐVILÁG c. tankönyvhöz (II.)

A reformtanterv utasítása szerint a biológiai ismeretnyújtás feladata az 5. osztályban: az alak-, élet- és környezeti alapismeretek elsajátíttatása. Ezek az alak- és élettani ismeretek képezik alapját a további biológiai ismeretszerzésnek. A biológiai szemlélet, a kauzális gondolkodásmód formálása érdekében az alak- és élettani sajátosságokat a környezettel, illetőleg a háziállatoknál az ősi környezettel való összefüggésben kell megismertetni. Az alak- és élettani alapfogalmakat típusállatok vizsgálata és megismerése útján sajátítják el a tanulók. A típusállatok megismerése által tesznek szert fajismeretekre. A szocialista mezőgazdaság igényeit szem előtt tartva a tanterv a gazdaságilag jelentős állatokat jelölte ki típusállatoknak. Ily módon valósul meg a mezőgazdasági alapismeretek nyújtása is. Az oktatás alapvető feladata lényegében a biológiai alapfogalmak kialakítása.

Ahhoz, hogy az oktatás tervszerű és tudatos legyen, elsődleges feladat a témakör alapfogalmainak fejlődését és rendszerét, valamint a fogalomalkotások mélységét elemezni és tisztázni. (Az elemzés során csak a problematikus tartalmi kérdésekkel foglalkozom.)